

# BIJLAGE 3: OMGEVINGSANALYSE: CIJFERS EN ONDERZOEK MET BETREKKING TOT DE POSITIE VAN PERSONEN MET EEN BUITENLANDSE HERKOMST

## VLAANDEREN IS SUPERDIVERS

Vlaanderen en Brussel hebben een superdiverse samenleving. De superdiversiteit wordt enerzijds gekenmerkt door een **kwantitatieve toename** van het aantal mensen met een buitenlandse herkomst. De meest recente cijfers van Statbel tonen aan dat in Vlaanderen 24,1% van de bevolking een buitenlandse achtergrond<sup>1</sup> heeft, waarvan 10% niet de Belgische nationaliteit heeft. In Brussel liggen die aandelen nog hoger: 39,1% van de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een buitenlandse achtergrond en maar liefst 35,3% heeft er niet de Belgische nationaliteit. Van de mensen met een buitenlandse achtergrond en de niet-Belgen heeft zowel in Vlaanderen als in Brussel een meerderheid (ongeveer 60%) een niet-EU-achtergrond, in tegenstelling tot Wallonië. Deze aandelen namen toe in de afgelopen tien jaar, met de sterkste stijging voor het aandeel niet-Belgen (Bron: Statbel). Zo geeft de driejaarlijkse Migratie- en Integratiebarometer<sup>2</sup> onder meer aan dat het aandeel van niet EU-burgers in de algemene bevolking in Vlaanderen tussen 2000 en 2017 steeg van 2,1% tot 3%. In totaal leefden 196.599 mensen met een niet-EU-nationaliteit in 2017 in Vlaanderen.

Anderzijds betekent superdiversiteit ook een toenemende **diversificatie binnen de diversiteit**. Van de arbeidsmigranten die tussen de jaren '40 en '70 naar België kwamen uit Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Marokko en Turkije zijn intussen al kleinkinderen en achterkleinkinderen in België geboren. Terwijl we in de top van intra-Europese migratie naar België steeds de herkomstlanden Frankrijk, Nederland en Italië terugvinden, zien we de afgelopen tien jaar een toename van migratie uit de 13 recentste EU-lidstaten met koplopers Roemenië, Bulgarije en Polen (Migratie in cijfers en rechten - Myria 2020). Onder de migranten die naar België komen, zijn ongeveer evenveel mannen als vrouwen, maar zien we onderling

---

<sup>1</sup> Buitenlandse achtergrond: de term wordt bij Statbel als volgt gedefinieerd: Niet-Belg, Belg met een buitenlandse eerst geregistreerde nationaliteit, personen met een Belgisch eerst geregistreerde nationaliteit maar minstens één van beide ouders met een buitenlandse eerst geregistreerde nationaliteit.

<sup>2</sup> <https://www.statistiekvlaanderen.be/sites/default/files/docs/VMIM-Vlaamse-Migratie-Integratiemonitor-2018.pdf>

grote verschillen in de herkomstlanden en in migratiemotief: Verschillende van die fenomenen maken dat je in Vlaanderen en Brussel een groeiende diversiteit ziet tussen groepen onderling, maar ook binnen groepen en gemeenschappen zelf. Er is dus niet alleen een toenemende diversiteit inzake etnische herkomst, maar ook op vlak van religie, taal, verblijfsstatuut, culturele en socio-economische achtergrond zien we grote verschillen.<sup>3</sup>

Grootsteden als Antwerpen en Brussel zijn gekend als majority-minority steden. Hun bevolking bestaat uit verschillende diverse herkomstgroepen die samen procentueel de meerderheid van de plaatselijke bevolking vormen en groter is dan de groep die historisch gezien de meerderheidsgroep<sup>4</sup> vormde.

Bepaalde gemeenten of wijken staan vervolgens al enkele decennia gekend als plaatsen waar migranten **aankomen maar niet zelden ook weer doorstromen**, denk maar aan Borgerhout of Sint-Jans-Molenbeek, in andere gemeenten is een toename van personen met een buitenlandse herkomst iets recenter, zoals in Aalst, Denderleeuw en Ninove. In deze gemeenten is of ontstaat een aankomstinfrastructuur en hulpbronnen (zoals sociale en professionele netwerken) waar nieuwkomers gebruik van maken.

Om de participatie van personen met een buitenlandse herkomst in Vlaanderen onder de loep te nemen, kijken we naar indicatoren die gelinkt zijn aan de grondrechten en hun positie in de samenleving.

## HERKOMSTKLOOF

### ▪ TEWERKSTELLING

Vele EU-landen hebben te maken met een etnische kloof op de arbeidsmarkt. Internationaal vergelijkend onderzoek toont aan dat België bijzonder slecht scoort. De tewerkstellingsgraad voor personen geboren buiten de EU ligt lager in België dan in alle andere landen van de EU en de kloof tussen hen en de personen die geboren zijn in België is nergens in de EU zo groot (Eurostat, 2020).

Deze werkzaamheidsgraad zit dankzij de krapte op de arbeidsmarkt in stijgende lijn en kwam op 59%. Maar dat percentage ligt nog steeds 17 procentpunt lager dan dat van personen die in België geboren zijn. Ondanks verscheidene maatregelen doorheen de jaren en **een algemeen activeringsbeleid** waar in vergelijking met andere Europese landen relatief zwaar in **wordt geïnvesteerd**, worden **er relatief weinig en tergend traag resultaten geboekt** voor personen met een buitenlandse herkomst. Deze globale cijfers verbergen dat er ook heel wat verschillen kunnen zijn tussen Vlaamse steden. Zo is de tewerkstellingsgraad van personen met buitenlandse herkomst het hoogst in Brugge, Vilvoorde, Mechelen en Gent. Tegelijk is de kloof tussen personen van Belgische origine en die met niet-EU-origine dan weer het hoogst in Leuven, Antwerpen en Mechelen (Socio-economische Monitoring 2019, publicatiejaar 2020).

---

<sup>3</sup> Geldof D., (2013), *Superdiversiteit*

<sup>4</sup> *Belgen van Belgische herkomst*

Voor vrouwen met een migratieachtergrond is het gekend dat de tewerkstellingscijfers bijzonder laag zijn. De werkzaamheidsgraad van vrouwen die buiten de EU geboren zijn, behoort tot de allerlaagste van Europa. In Vlaanderen is de werkzaamheidsgraad van vrouwen met een **niet-EU origine 44,9% tegenover 75,0% bij vrouwen van Belgische origine**. (Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming, KSZ. Berekeningen en verwerking: FOD WASO / UNIA).<sup>5</sup> Daarnaast bevinden vrouwen met een migratieachtergrond zich in hoge mate in de inactiviteit: in België is bijna 50% van de vrouwen met een niet-EU origine inactief<sup>6</sup>. Er zijn toch wel positieve evoluties merkbaar in deze cijfers: de kloof tussen bijvoorbeeld mannen van Belgische origine (met de meest gunstige positie op de arbeidsmarkt) en vrouwen van vreemde origine (met de meest precaire positie op de arbeidsmarkt) wordt steeds kleiner en dit heeft vooral te maken met de stijgende werkzaamheids- en activiteitsgraad van vrouwen van vreemde origine. (Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming, KSZ. Berekeningen en verwerking: FOD WASO / UNIA, 2020)<sup>7</sup>

Ook de arbeidsmarktpositie van de tweede generatie is door structurele tekortkomingen slecht. Jongeren met een buitenlandse herkomst vinden **veel minder snel werk dan hun leeftijdsgenoten** van Belgische origine. Uit de socio-economische monitoring, 2019 van Unia blijkt dat deze jongeren in beroepsinschakelingstijd **er minstens drie keer zo lang over doen om aan een eerste job te geraken tegenover jongeren van Belgische origine**.

Uit bovenstaande blijkt dat onze arbeidsmarkt niet dezelfde kansen op werk biedt aan personen van Belgische origine vergeleken met personen van vreemde origine. Wanneer personen van vreemde origine tewerkgesteld zijn, is dat **bovendien vaker in laagbetaalde jobs, hebben ze minder kans om hun loon te zien stijgen, werken ze vaker in deeltijdse jobs, in tijdelijke jobs** en onder hun opleidingsniveau (Socio-economische Monitoring 2019). Ondanks de positieve evoluties die er zijn, toont dit aan dat er voldoende aandacht moet zijn voor de kwaliteit en duurzaamheid van werk en de hardnekkige breuklijnen op basis van herkomst.

Deze breuklijnen laten zich overigens niet zomaar verklaren door **een verschil in opleidingsniveau**: zelfs bij **een gelijk opleidingsniveau** en wanneer een diploma in hetzelfde studiedomein behaald werd, blijken personen van vreemde origine **toch vaker niet aan het werk**, doen jongeren er langer over om een eerste job te vinden of gaan vrouwen voor een lager loon aan de slag (Socio-economische Monitoring 2019).

## ▪ ONDERWIJS

Ook binnen het onderwijs liggen er **bijzonder grote uitdagingen** op vlak van diversiteit en ongelijkheid. In 2019 hadden 30,1% procent van de kinderen en adolescenten in Vlaanderen en Brussel die leerplichtig zijn, een niet-EU achtergrond (Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming; Eigen berekening en verwerking).

Door onderzoek werd al veelvuldig aangetoond dat het Vlaamse onderwijssysteem hardnekkige ongelijkheden op basis van herkomst, en gerelateerd daaraan ook **sociaal-**

---

<sup>5</sup> *Bijlagen Socio-economische monitoring 2019, (publicatiejaar 2020) FOD WASO, Unia*

<sup>6</sup> *Idem voetnoot 5*

<sup>7</sup> *Idem voetnoot 5*

**economische achtergrond**, in stand houdt. Een aantal cijfers illustreren dit. Zo tonen de internationaal vergelijkende PISA-onderzoeken aan dat in Vlaanderen de samenhang van de sociaal-economische status, migratieachtergrond en thuistaal van leerlingen met minder goede schooluitkomsten beduidend groter is dan in andere OESO-landen, waarmee de prestatiekloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen in Vlaanderen bij de grootste is van alle OESO-landen (Franck & Nicaise, 2019; Jacobs & Danhier, 2016).

Die verschillen zijn consequent zichtbaar doorheen het hele onderwijs. Zo is de **participatie in het kleuteronderwijs lager** voor kinderen met een buitenlandse herkomst of die anderstalig zijn, tussen de 6% en 8% van hen start ook later aan het basisonderwijs (tegenover 1% à 2% bij kinderen met een Belgische herkomst), en bij de **start van het secundair onderwijs** zit tussen de 71% en 73% van de leerlingen met een buitenlandse herkomst 'op leeftijd' (tegenover 90% van de leerlingen met een Belgische herkomst). Ook in de gevolgde onderwijsvormen zijn de verschillen duidelijk: leerlingen met een buitenlandse herkomst starten vaker in de B-stroom van het secundair onderwijs en komen daarna vaker in richtingen terecht die niet voorbereiden op hoger onderwijs (Duquet, 2006). Vlaanderen behoort ook tot de koplopers van de segregatie in het buitengewoon onderwijs: 54% van de leerlingen in het buitengewoon onderwijs is een indicatorleerling (wat wil zeggen dat ze een laagopgeleide moeder hebben, een thuistaal die niet Nederlands is en/of een schooltoelage ontvangen). In het deeltijds beroepsonderwijs spreekt 30% thuis geen Nederlands tegenover 17% in het voltijds secundair onderwijs (SERV, 2020). Ten slotte stromen leerlingen met een buitenlandse herkomst vaker zonder diploma uit: rond de 45% van de jongens met een Turkse of Noord-Afrikaanse herkomst en respectievelijk 43% en 41% van de meisjes met Turkse en Noord-Afrikaanse herkomst stroomt ongekwalificeerd uit (Duquet, 2006). In 2015 stroomde 47% van de leerlingen zonder Belgische nationaliteit die een secundair diploma haalden door naar het hoger onderwijs tegenover 71,1% van de Belgen (VLIM 2018).

Slechts **5% van de leerkrachten in Vlaanderen heeft een buitenlandse herkomst**, en dan nog voornamelijk uit de buurlanden (VUB, Procrustesonderzoek 2017). Onderzoekers wijzen erop dat een betere vertegenwoordiging van personen met een niet-westerse migratieachtergrond positieve gevolgen kan hebben voor leerlingen en het ook gewoon rechtvaardiger is om deze beroepsgroep diverser te maken (Agirdag, 2020). Die ondervertegenwoordiging wordt gelinkt aan verschillende oorzaken: leerlingen met een buitenlandse herkomst zien weinig rolmodellen in het onderwijs en er wordt te vaak op hun tekorten gewezen, waardoor ze zelf niet neigen te kiezen voor een opleiding tot leraar. Door een verbod op levensbeschouwelijke tekenen in de vele scholen zijn vrouwen met een hijab bovendien ook niet geneigd te kiezen voor het lerarenberoep. Slechts 2,7% van de studenten in de lerarenopleiding had in 2017-2018 een vreemde nationaliteit.<sup>8</sup> Ook als je kijkt naar thuistaal niet-Nederlands scoren de lerarenopleidingen ondermaats ten opzichte van de andere professionele bacheloropleidingen (SERV, 2020).

Daarnaast blijkt uit een bevraging bij leerkrachten en directie voor de Diversiteitsbarometer in opdracht van Unia (2018) dat het omgaan met diversiteit nog een aantal hindernissen met zich meebrengt. Secundaire scholen staan doorgaans behoorlijk strikt ten opzichte van religieuze

---

<sup>8</sup> Er zijn geen cijfers op basis van 'buitenlandse herkomst'.

minderheden: ruim 60% van de secundaire scholen laat het dragen van religieuze symbolen niet toe. In het lager onderwijs laat minder dan 40% dit niet toe.

Ten slotte geeft ook een derde van de leerkrachten in deze bevraging aan dat ze het moeilijk vinden om te spreken met hun leerlingen over onderwerpen die met diversiteit te maken hebben (racisme, discriminatie, radicalisering, gaybashing, ...). Terwijl uit ander onderzoek blijkt dat leerlingen de nood voelen om thema's zoals migratie en vluchtelingen bespreekbaar te maken en ze het betreuren dat er op school een vermijdingscultuur rond heerst (Huyghe, Vandenberghe, De Smedt, Bertrand, Meylemans, 2021).

## ▪ WONEN

Op vlak van huisvesting, zien we ongelijkheden die **sterk samenhangen met het inkomen** en de socio-economische status van personen en gezinnen: het zijn vooral financieel kwetsbare groepen die moeite hebben een degelijke woning te vinden en die vaak genoeg moeten nemen met kwalitatief minder goede woonomstandigheden. De armoedebaarometer stelt vast dat personen in armoede in 2020 20% meer kans hadden op huisvestingsdeprivatie dan de gemiddelde burger. Huisvestingsdeprivatie wordt berekend aan de hand van bepaalde factoren waaronder een gebrek aan ruimte (verhouding tussen het aantal kamers en het aantal personen in het huishouden), een lekkend dak, vochtige muren of vloer, de aanwezigheid van een toilet in huis of warm stromend water. Personen uit de hogere inkomensklassen zijn vaker eigenaar van een woning, terwijl personen uit de lagere inkomensklassen vaker aangewezen zijn op de private huurmarkt. Op de private huurmarkt zijn prijzen te hoog voor mensen met een inkomen onder/rond de armoedegrens en is de kwaliteit vaak ondermaats. Bovendien is er een tekort aan sociale huurwoningen. Uit de Vlaamse woonenquête (2019)<sup>9</sup> blijkt dat meer dan 92.000 huishoudens in 2018 op een wachtlijst staan voor een sociale huurwoning, wat een opvallende toename is tegenover de vorige woonenquête uit 2013 (71.400 huishoudens) (Heylen, K., 2019).

Omwille van een hoger armoederisico, zijn personen met een buitenlandse herkomst oververtegenwoordigd onder de groep die moeite heeft om een betaalbare woning te vinden of die in kwalitatief minder goede woningen woont. Van de niet-EU burgers komt 70% in aanmerking voor een sociale woning. Bovendien staan niet-EU-burgers relatief gezien vaker op de wachtlijst dan rechthebbenden met een Belgische nationaliteit (Wonen in Vlaanderen, anno 2018). Van de niet-EU'ers is ook slechts 24% eigenaar van zijn woning, terwijl dit onder personen met Belgische nationaliteit 80% is (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor, 2018). Van de niet-EU-burgers geeft bijna de helft meer dan 30% van het gezinsinkomen uit aan huisvesting, terwijl dit bij Belgen bij 1 op 5 huishoudens zo is (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor, 2018).

Naast een hoger risico op armoede, krijgen mensen met een buitenlandse herkomst ook te maken met **discriminatie en racisme** op de woonmarkt. Verhuurders mogen een kandidaat-huurder selecteren op basis van de solvabiliteit van de huurder en de geschiktheid van de woning voor een huurder, maar een selectie maken puur op basis van herkomst, nationaliteit, huidskleur is uiteraard discriminatie en dus onwettig. Praktijktesten helpen om de schaal van

---

<sup>9</sup> Heylen, K. (2019). *Doelgroepen sociale huur en specifieke segmenten op de woningmarkt*. Leuven: Steunpunt Wonen.

het probleem in kaart te brengen. Zo toonde Pieter-Paul Verhaeghe (VUB) in 2018 aan dat op de Antwerpse huurmarkt 50% van de private verhuurders en 30% van de vastgoedmakelaars kandidaten met een Maghrebijnse naam benadeelden in vergelijking met kandidaat-huurders met een Belgische naam. Wie een buitenlandse naam heeft, wordt minder vaak uitgenodigd voor een plaatsbezoek en ziet zijn kansen op een goede woning snel zakken. In Brussel werd 20% van de mannelijke huurders met een Marokkaanse naam gediscrimineerd door makelaars (2019). In Kortrijk werden vergelijkbare niveaus van discriminatie gevonden op de huurmarkt als in Brussel: 23% van de makelaars bleek te discrimineren en 27% van de private verhuurders (2020). In Mechelen bleek de discriminatiegraad ten aanzien van etnische minderheden door makelaars het laagst te liggen met 13%, maar werd een hogere discriminatiegraad van 45% gevonden onder private verhuurders. Ook wanneer beide kandidaten in de test een vergelijkbaar loon vermeldde, werd er gediscrimineerd (2020). Er is uit het onderzoek van Prof. Verhaeghe ook positief nieuws te halen. Een onderzoek over de invoering van praktijktesten op de Gentse immomarkt gaf aan dat praktijktesten gepaard gaan met een daling van discriminatie.

Er is een verdere groei van kleinschalige (burger)initiatieven die wonen toegankelijk willen maken voor mensen met een buitenlandse herkomst. Bepaalde initiatieven zijn gericht op nieuwkomers (Orbit, Vlaams Huurdersplatform, ...), anderen op mensen in armoede (met buitenlandse herkomst en/of specifieke risicofactoren zoals grote gezinnen) zoals de Wooncoöperatie Collectief Goed, ea.

## ▪ ARMOEDE

Uit cijfers blijkt dat mensen met een buitenlandse herkomst **een groter risico lopen om in armoede terecht te komen**. Volgens de armoedebarmeter liepen in 2020 18,9 % van de bevolking risico op armoede of sociale uitsluiting. Ongeveer 8% van de personen die geboren werden in de EU hebben een huishoudinkomen onder de armoederisicodrempel (na sociale transfers). Voor personen geboren buiten de EU ligt dit cijfer veel hoger op 33% (Vlaamse armoedemonitor 2017). Ook wie leeft in een eenoudergezin of in een gezin waar één of meerdere personen werkloos zijn, loopt extra risico op armoede. Zo blijkt dat in België bij personen geboren buiten de EU 17% deel uitmaakt van een huishouden met lage werkintensiteit, wat wil zeggen dat de volwassenen op beroepsleeftijd van dat huishouden het voorbije jaar minder dan 20% van hun potentieel werkten (EU-SILC, 2019).

Bovendien is vooral de kinderarmoede hoog bij gezinnen met een buitenlandse herkomst. In Vlaanderen leeft zo'n 33.5% van de kinderen met een moeder met een niet-Belgische nationaliteit in kans-armoede, tegenover 6.1% van de kinderen met een Belgische moeder. Van de kinderen die opgroeien in kans-armoede heeft 64.5% een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had (kans-armoede-index van Kind & Gezin 2018).

Door de coronacrisis kan de armoede verder stijgen. Risicogroepen zijn bijvoorbeeld eenoudergezinnen en mensen in preciaire arbeidsstatuten zoals uitzendkrachten (kunnen vaak niet terugvallen op systeem van tijdelijke werkloosheid). 43% van de zelfstandige ondernemers van niet-EU origine verloren het werk tijdelijk of permanent omwille van de coronacrisis, tegenover 17% bij de Belgen. (SERV, 2020).

Bij een scheiding zijn **vrouwen extra kwetsbaar** voor armoede omdat ze zonder het inkomen van hun partner vaker onder de armoedegrens belanden. Dit effect is groter bij vrouwen met een niet-Belgische nationaliteit. Zo'n 37% van de Belgische vrouwen zou onder de armoedegrens belanden als ze alleen hun eigen inkomen hadden. Bij Belgische mannen is dit 11%. Voor de overige EU-burgers zou 42% van de vrouwen onder de armoedegrens belanden zonder het inkomen van hun partner, tegenover 13% van de mannen. Bij niet-EU-burgers zijn de cijfers het hoogste. 71% van de vrouwen zou onder de armoedegrens belanden als ze alleen hun eigen inkomen hadden, tegenover 34% van de mannen (IGVM (2011): Vrouwen en mannen in België: genderstatistieken en- indicatoren.)

## ▪ CULTUUR

Cijfers over de cultuurparticipatie van mensen met een buitenlandse herkomst worden niet consequent geregistreerd. Dit maakt het moeilijk om een inclusief cultuurbeleid te ontwikkelen. Ook over de tewerkstelling van mensen met een niet-EU herkomst in de cultuursector is niet veel bekend.

In vergelijking met andere sectoren blijkt dat de sector van de vermakelijkheidsbedrijven gemiddeld scoort qua tewerkstelling (19% van buitenlandse herkomst). Dieper ingezoomd op deze groep, blijkt evenwel dat de meeste herkomsten ondervertegenwoordigd zijn. Met uitzondering van de buurlanden die oververtegenwoordigd zijn met 32,5% (tegenover een gemiddelde van 20% over alle sectoren heen), alsook de groep van Amerikaanse herkomst of uit Oceanië met 9,3% (tegenover gemiddeld 2,7% in andere sectoren). (Groepssectorfoto, 2020).

De ervaring uit de praktijk leert ons dat interculturalisering van de cultuursector en haar instellingen noodzakelijk is om iedereen te laten participeren aan culturele activiteiten. Uit een studie rond tewerkstelling in de culturele sector in Brussel<sup>10</sup> kwamen onder meer volgende bevindingen voortgevloeid:

- De culturele en creatieve sector is slechts **in zeer beperkte mate socio-demografisch divers**. Dit valt voor een belangrijk deel te verklaren door de projectmatige en precaire structuur van de culturele en creatieve arbeidsmarkt, maar ook door processen van sociale en culturele uitsluiting.
- Informele artiesten en artiesten met een buitenlandse herkomst ervaren **verschillende obstakels** (een kruispunt van verschillende discriminatiegronden zoals racisme, seksisme, transfobie en xenofobie) om de gevestigde creatieve arbeidsmarkt te betreden.

Uit de cijfers van 2015-2017 (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2018) blijkt dat de **cultuurparticipatie** bij personen met een niet-EU nationaliteit lager ligt dan bij de andere herkomstgroepen (Belg, EU). Het aandeel van het 'kernpubliek' ligt bij de personen van niet-EU-herkomst veel lager dan bij de andere herkomstgroepen. Omgekeerd ligt het aandeel van de 'cultuurpassanten' (mensen die minder intensief deelnemen aan cultuur) bij de personen van niet-EU-herkomst duidelijk hoger.

---

<sup>10</sup> Rinschbergh F., Swyngedouw E., Vlegels J., *Werk en diversiteit in de culturele en creatieve industrie van Brussel*, december 2018



## ▪ WELZIJN EN GEZONDHEID

Onderzoek toont aan dat er een **aanzienlijk effect is van buitenlandse herkomst op verschillende aspecten van gezondheid, welzijn en het gebruik van gezondheidszorg**, en vaak gaat het om een negatief effect. Maar de verschillen tussen groepen met een buitenlandse herkomst kunnen zo groot zijn, dat er geen eenduidig beeld naar voren komt. Zo blijken een slechte subjectieve gezondheid, kans op angststoornissen, gebrek aan sociale steun, onvoldoende lichaamsbeweging en beperktere deelname aan baarmoederhalskankerscreening significant meer voor te komen bij voornamelijk eerstegeneratiemigranten (en meestal deze met een niet-westerse achtergrond) in België. Daarentegen zien onderzoekers dat voor roken en alcoholgebruik de cijfers beter zijn voor met name de eerstegeneratiemigranten met een niet-westerse achtergrond (Van Roy, De Maesschalck, Vyncke, Piccardi & Sara Willems, 2018). Ook op basis van herkomstgroepen is het beeld niet eenduidig: uit de survey Samenleven in diversiteit blijkt bijvoorbeeld dat de percentages personen van Roemeense, Poolse, Congolese en Marokkaanse herkomst die aangeven geen enkele lichamelijke beperking of psychisch probleem te ervaren, telkens hoger ligt dan voor personen van Belgische herkomst en van Turkse herkomst.

Ook in het gebruik van gezondheidszorg vinden onderzoekers significante verschillen op basis van migratieachtergrond: eerstegeneratiemigranten, zowel westerse als niet-westerse, hadden minder vaak een vaste huisarts, hadden minder vaak contact met een huisarts de laatste 12 maanden en gingen het minst vaak naar de tandarts. Gebruik van de spoeddienst kwam dan weer het vaakst voor bij de eerstegeneratiemigranten met een niet-westerse achtergrond (Van Roy, De Maesschalck, Vyncke, Piccardi & Sara Willems, 2018). Zowel wat betreft gezondheid en welzijn, toont het onderzoek aan dat een lage socio-economische status consequent een negatieve invloed heeft op de gezondheid.

In het domein welzijn, volksgezondheid en gezin worden er amper cijfers systematisch bijgehouden over het bereik van personen met een buitenlandse herkomst door de zorg- en hulpverlening. Wetenschappelijk onderzoek<sup>11</sup> naar toegankelijkheid van bepaalde sectoren zoals kinderopvang, ambulante (preventieve) jeugdhulp, voorzieningen voor personen met een handicap, ouderenvoorzieningen en geestelijke gezondheidszorg tonen dat er (grote) drempels zijn voor personen met een buitenlandse herkomst, zeker als ze ook in armoede leven.

Naast de uitdagingen inzake cultuursensitieve zorg, wil de sector werken aan meer diversiteit in het zorgpersoneel. In de sector ‘menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke

---

<sup>11</sup> Teppers E., Scheppers W., Vanregenmortsel T., (2019) *Het gebruik en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan "jaar in het Vlaams gewest*, Steunpunt Welzijn, gezondheid en gezin.

Vanclooster S., Vanderhaegen J., Bruffaerts R., Hermans K., Van Oudenhove C., (2013) *Inschatting aan de behoefte aan Geestelijke gezondheidszorg*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Roevens E., Pleysier S., Vanderfaeillie J., (2012) *Evaluatie van de Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA's) in de Bijzondere Jeugdbijstand*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Berdai-Chaouni S. (2020) *Is iedereen welkom? Onderzoeksrapport van het leertraject cultuursensitieve zorg in de residentiële ouderenzorg*



dienstverlening' zijn personeelsleden van buitenlandse herkomst nog steeds sterk ondervertegenwoordigd met 13,6% ten opzichte van 22% in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (Steunpunt Welzijn, 2020). Dat heeft onder meer ook te maken met de sterke diplomagerichtheid in die sector.

In deelsectoren zoals huisartsengeneeskunde, wijkgezondheidscentra, ziekenhuizen zijn er al veel goede praktijken mede dankzij het aanbod aan sociaal tolken en de laagdrempeligheid van deze hulpverlening.

## ▪ BELEIDSPARTICIPATIE

Voorgaande analyses tonen een zekere participatieachterstand aan van personen met een buitenlandse herkomst.

In deze context is speciale aandacht voor beleidsparticipatie, **het actief deelnemen aan politieke processen en besluitvorming primordiaal**. Steeds meer mensen uit etnisch-culturele minderheden vinden hun weg naar het beleid. Dat is zeker een hoopvolle ontwikkeling. Ondanks dat superdiversiteit niet meer weg te denken is uit het persoonlijk leven en het publieke domein moeten we vast stellen dat deze realiteit zich toch onvoldoende weerspiegelt aan tafels waar de samenleving 'vorm wordt gegeven'.

Beleidsparticipatie of 'politieke (burger)participatie' is een onderdeel van actief en gedeeld burgerschap en verwijst naar burgeractiviteiten die als intentie hebben het overheidsbeleid (op eender welk niveau) te beïnvloeden.<sup>12</sup>

Ze omvat activiteiten die spontaan ontstaan bij burgers, maar evengoed opgezet worden door de overheden zelf.

Volgens het onderzoek 'Actief en gedeeld burgerschap' (Vermeersch, Van Den Daele, Braeye, Vanongevalle, De Cuyper, 2020) geven vele lokale besturen gericht stimulansen tot burgerschap. Een groep die daarbij weinig bereikt wordt zijn personen met een buitenlandse herkomst. Lokale besturen zoeken naar geschikte methoden om aan burgerschap te werken op een niet-stigmatiserende en niet-polariserende manier om het te betrekken.

Dit wordt onder andere aangetoond door moeizame wijze waarop mensen met een buitenlandse herkomst hun weg vinden naar bijvoorbeeld lokale adviesraden, participatieprocessen, raden van bestuur, enz.

De vraag naar meer **aandacht voor beleidsparticipatie** van personen met een buitenlandse herkomst is ook **een vraag voor kwaliteit**. Bepaalde maatschappelijke problemen zijn complex geworden dat een oplossing vanuit **één homogene groep vaak onvolledig is en geen antwoord zal brengen**.

Bijvoorbeeld:

- Uit onderzoek blijkt dat derdelanders en mensen van buitenlandse (niet-EU) herkomst minder participeren aan het politiek, cultureel en verenigingsleven dan mensen van EU-herkomst (Vermeersch, 2016). Zo is de deelname van niet-Belgen aan de lokale gemeenteraadsverkiezingen in Vlaanderen vrij laag is en dat

---

<sup>12</sup> Van Ongevalle J., Vermeersch L., Braeye S., Van Den Daele K., Scheerens D., De Cuyper P., *Actief en gedeeld burgerschap, Monitoring en evaluatie van zes lokale AMIF-projecten die inzetten op burgerschap van en voor personen van buitenlandse herkomst*, HIVA, KULeuven, (2020)

deelname van kiezers van buiten de EU (10%) daarbij lager ligt dan de deelname van EU-kiezers (13%).

- Ook de deelname van niet-Belgen in Brussel aan de lokale stembusgang, blijft is laag. In 2018 was bijvoorbeeld 30% van de Guinese Brusselaars ingeschreven op de kieslijsten. Van de Congolezen en Algerijnen slechts 25%. (BrOOC, Brussel ontcijferd)

Dit betekent niet dat mensen met een buitenlandse herkomst minder geïnteresseerd zijn in de lokale politiek. Onderzoek<sup>13</sup> toont ook aan dat de interesse in de Belgische politiek vrij hoog is bij bepaalde bevolkingsgroepen van niet-EU herkomst. Velen vinden hun weg niet naar die plaatsen waar burgerschap wordt beleefd en gedeeld. Talrijke kwetsbare groepen (zoals vluchtelingen, asielzoekers, nieuwkomers, enzovoort) hebben andere prioritaire noden (met betrekking tot werk, huisvesting, welzijn, gezondheid). Ook kunnen slechte participatie-ervaringen uit het verleden meespelen in hun motivatie. Ook ontbreekt het soms aan een netwerk dat aanzet tot participatie. Het beleid heeft volgens dit zelfde onderzoek verantwoordelijkheden, door actief deelnamedrempels te verwijderen met een actief antidiscriminatiebeleid, een slim taalbeleid, een doordachte prijsdifferentiatie, cultuursensitieve communicatie.

## ▪ RACISME EN DISCRIMINATIE

In 2020 ontving Unia 3.616 nieuwe meldingen gelinkt aan racisme, en maakte daarover 956 dossiers op, een stijging met 37,7% tegenover 2019 (Cijfersverslag Unia, 2020). Dit is een trend die zich al enkele jaren doorzet. Unia geeft al langer aan dat “de hardnekkigheid van deze cijfers wijst op het systemische en structurele karakter van raciale discriminatie”(Unia, 2020). De cijfers over meldingen en dossiers van Unia vormen slechts het topje van de ijsberg. Niet iedereen die racisme of discriminatie ervaart, zal dat melden, en personen die te maken krijgen met racisme en discriminatie beseffen het niet altijd, of evengoed blijft het onzichtbaar voor wie er slachtoffer van wordt.

Onderzoeken op basis van geaggregeerde correspondentietesten maken het beeld van racisme en discriminatie vollediger en genuanceerder.

Onderzoeken naar discriminatie in **huisvesting** door Prof. Verhaeghe bevestigen de hardnekkigheid ervan in verschillende centrum- en grootsteden en verfijnde de kennis over de mechanismen erachter (zie hoger bij onderdeel wonen).

Op de **arbeidsmarkt** wordt het instrument sinds de eerste Diversiteitsbarometer Werk in 2012, steeds regelmatig ingezet. In 2013 toonde Prof. Baert aan dat jongeren met Turkse naam dubbel zo vaak moesten solliciteren om uitgenodigd te worden voor een sollicitatiegesprek. Recent onderzoek in opdracht van Stad Antwerpen, bevestigt dat etnische discriminatie nog steeds sterk aanwezig is op de arbeidsmarkt maar dat er sectorale verschillen zijn. Ook mystery

---

<sup>13</sup> Van Ongevalle J., Vermeersch L., Braeye S., Van Den Daele K., Scheerens D., De Cuyper P., *Actief en gedeeld burgerschap, Monitoring en evaluatie van zes lokale AMIF-projecten die inzetten op burgerschap van en voor personen van buitenlandse herkomst, HIVA, KULeuven, (2020)*

shopping is een manier om vast te stellen in welke mate bedrijven bereid zijn om in te gaan op de vraag om te discrimineren. Eigen onderzoek<sup>14</sup> uit 2015 toonde aan dat 2 op de 3 dienstenchequeondernemingen zich hier schuldig aan maakte.

Ook in **onderwijs** toonden correspondentietesten aan dat ouders met een buitenlandse herkomst significant minder kans maken hun kind in een kleuterschool in Brussel of Vlaanderen in te schrijven (Bourabain, Verhaeghe & Stevens, 2020). Ook in het onderwijs zelf loopt het vaak mis. Een vignettenstudie toont aan dat (onbewuste) discriminatie ook meespeelt in deliberaties. Zo blijkt uit een vignettenstudie dat leerlingen met arme ouders tot 14 procent meer kans maken om een B-attest te krijgen dan leerlingen met dezelfde resultaten van wie de ouders het socio-economisch beter hebben. Ook de kans dat leerlingen met een buitenlandse herkomst moet veranderen van studierichting of van school is tot 12 procent groter dan van kinderen zonder buitenlandse herkomst met dezelfde studieresultaten. (Diversiteitsbarometer onderwijs, Unia 2018). Een B-attest is gericht op heroriëntering en duwt jongeren vaker in de waterval waardoor hun kansen op doorstroom naar het hoger onderwijs slinken.

Zelfs als consument, worden mensen met een buitenlandse herkomst geconfronteerd met dagelijks racisme en subtiele discriminatie. Mystery shopping in handelszaken, toonde aan dat klanten van Maghrebijnse origine significant minder hulp krijgen en werden zij minder begroet. In sommige gevallen werden Maghrebijnse klanten vaker aangestaard en gevolgd in de winkel. (Bourabain, 2017)

Ook **sport** blijft niet verstoken van racisme. Recent onderzoek in opdracht van de KBVB (KULeuven 2021) naar discriminatie op verschillende gronden toonde aan dat 37% van de jeugdvoetballers aangaf afgelopen 2 jaar gediscrimineerd<sup>15</sup> te zijn. Het gaat van beledigingen en scheldpartijen en ook om microagressies, naar het krijgen van minder spelkansen en strenger en vaker bestraft worden. De daders zijn vaak toeschouwers, maar ook tegenspelers, trainers en scheidsrechters. Veldobservaties van 5 wedstrijden leverden maar liefst 8 racistische incidenten. Ook in het jeugdvoetbal is racisme dus zeer aanwezig.

Daarnaast is **online racisme** schering en inslag. Onderzoek van Textgain (2021) toonde aan dat de frequentie van racistische haatspraak op facebook en twitter de afgelopen vijf jaar verdrievoudigde.

Tot slot is helaas ook het **handhavingsapparaat** niet vrij van racisme. Onderzoek van FRA (mei 2021) toont aan dat 52% van de mensen van Marokkaanse origine die de afgelopen vijf jaar werden gestopt door de politie, aangaven dat ze het gevoel hadden dat dit omwille van hun origine was. Woonwagenbewoners en Roma geven aan vaker gestopt te worden door de politie, maar rapporteren minder ethnic profiling. Ook de VN heeft in april haar bezorgdheid geuit over ethnic profiling en ernstig en toenemend racistisch politiegeweld, ook naar aanleiding van de coronacrisis (CERD).

---

<sup>14</sup> Spaas N., *Dienstencheques: Subsidiëren om te discrimineren?* Minderhedenforum (2015)

<sup>15</sup> *Verskillende discriminatievormen vonden plaats, waaronder racisme.*

Ons land tekende in 2001 de verklaring in Durban en engageerde zich tot de opmaak van een Nationaal Actieplan Racisme. België werd jarenlang op de vingers getikt door de Mensenrechtenraad, het comité ter uitbanning van rassendiscriminatie van de VN en de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie omdat het naliel zo'n Nationaal Actieplan op te maken. 20 jaar later worden concrete stappen genomen naar dat plan.

## ▪ MEDIA, BEELDVORMING

De mainstream media spelen een **belangrijke rol inzake de beeldvorming van personen met een buitenlandse herkomst**. Momenteel bestaan er geen exacte cijfers inzake de scherm aanwezigheid en personeelsbestand over alle mainstream media heen. Er bestaan wel gerichtere cijfers over deze items binnen de openbare omroep.

We baseren ons voornamelijk op de cijfers van de openbare omroep.

Inzake **tewerkstelling** waren er eind 2016 **slechts 3%** 'nieuwe Vlamingen'<sup>16</sup> in dienst (of 68 medewerkers op een totaal van 2.227 personeelsleden en **behaalde aldus het streefcijfer van 4% niet**).<sup>17</sup>

De VRT-streefcijfers naar diversiteit in **beeldvorming** in alle intern en extern geproduceerde video-aanbod (uitgezonderd aangekochte programma's), legt in de nieuwe BHO 2020-2025 op om van **7,5% naar 9.5% in 2025** te gaan voor personen met een buitenlandse herkomst.<sup>18</sup>

**De VRT streeft daarnaast naar een meer diverse samenstelling van haar personeelsbestand, afhankelijk van de instroom die gerealiseerd kan worden: Minstens 7% voor personen met buitenlandse herkomst in 2025**<sup>19</sup>

In de audiovisuele sector heeft in Vlaanderen 11,8% van de medewerkers een buitenlandse herkomst, tegenover 19,3% gemiddeld over alle sectoren heen. Binnen die groep van buitenlandse herkomst is 42,4% afkomstig uit een buurland en slechts 29,5% van buiten Europa. (Groepssectorfoto 2020<sup>20</sup>) De VRT is niet opgenomen in deze cijfers.

**Meer diversiteit voor en achter de schermen kan bijdragen** aan het normaliseren en (h)erkennen van diversiteit als een meerwaarde. Ook in mainstream media komen nieuwkomers en mensen met een buitenlandse herkomst nog te vaak voor bij negatieve berichtgeving of met betrekking tot diversiteit- en migratiethema's. Onderzoek toont aan hoe media over migranten en vluchtelingen een zeer problematisch en eenzijdig beeld schetsen (Van Gorp, Van Hove, Figureux & Vyncke, 2020).

---

<sup>16</sup> een term die de VRT in het vorige BHO hanteerde in plaats van de huidige 'personen met een buitenlandse herkomst',

<sup>17</sup> <https://www.vlaamseregulatormedia.be/en/node/63471>

<sup>18</sup> Beheersovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse radio -en televisieomroeporganisatie 2022-2025, VRT

Buitenlandse herkomst wordt als volgt gedefinieerd: Personen met buitenlandse herkomst hebben minstens 1 ouder die geboren is buiten de EU-15 (i.e. buiten België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk).

<sup>19</sup> Idem 18

<sup>20</sup> <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/37050>

In de publieke opinie wordt migratie en de multiculturele samenleving nog te vaak voorgesteld als een probleem en zelfs een bedreiging. Verschillende actuele tendensen zijn hier de oorzaak van. (Lafleur, Marfouk & Fadil, 2018).

De komst van sociale media en ‘fake news’ hebben de jongste jaren geen soelaas gebracht. Het uiten van een opinie wordt met een gevoel van rechtmatigheid verkondigt. De toon ervan wordt jaar na jaar harder. Er is een groeiende *hate speech* gericht op bepaalde nationaliteiten, etniciteit, religieuze overtuigingen en gender. Sociale media en publieke fora worden geïnstrumentaliseerd voor deze vorm van agressie, discriminatie en racisme.

## ▪ BRUSSEL

Op nagenoeg alle domeinen zien we dat een aanzienlijk percentage van de Brusselaars een maatschappelijke kwetsbare positie inneemt, met vaak een nog **groter risico voor mensen met buitenlandse herkomst**:

- Het Brusselse armoederisico ligt – afhankelijk van gemeente – tussen de 28% en 37%. 41% van de kinderen in de hoofdstad leeft in een huisgezin met een inkomen onder de armoederisicodrempel.<sup>21</sup> Dat hoge risico hangt onlosmakelijk samen met het hoge aantal mensen met een buitenlandse herkomst: uit de EU-SILK data voor België blijkt dat het armoederisico meer dan drie keer hoger ligt voor mensen die geboren zijn buiten de EU-27. Sommige groepen hebben het bijzonder moeilijk, zoals de groep moeders van sub-Saharaanse afkomst. Van de moeders uit Congo, Senegal of Angola leeft maar liefst 70% onder de armoederisicogrens.<sup>22</sup>
- 38% van de Brusselaars met financiële moeilijkheden stelde om die reden zorg uit (een percentage dat bijna vier keer hoger ligt dan bij welgestelde personen).<sup>23</sup>
- 22,6% van de Brusselse jongeren in het Nederlandstalig onderwijs verlaat de school zonder diploma. Uit Vlaams onderzoek weten we dat het percentage vroegtijdige schoolverlaters meer dan drie keer zo hoog ligt bij anderstalige leerlingen dan bij wie Nederlands als thuistaal heeft.<sup>24</sup>
- De werkzaamheidsgraad in Brussel bedroeg in 2020 61,3%. In Europa doet enkel Griekenland het slechter. Ook hier zien we een etnische kloof, met een werkzaamheidsgraad van 47,5% bij de mensen die buiten de EU zijn geboren, tegenover 65,1% van de mensen die in België zijn geboren. De werkloosheidsgraad van Afrikaanse Brusselaars is 3 tot 4 keer hoger dan bij Brusselaars geboren in België.<sup>25</sup>
- In een praktijktestonderzoek werden mannen met een Noord-Afrikaanse naam systematisch benadeeld in 23% van de huuradvertenties, in vergelijking met

---

<sup>21</sup> Welzijnsbarometer 2020Z

<sup>22</sup> De Spiegelaere, Racape & Sow, 2017, geciteerd in “Brussel gezond en wel”, KWWZ

<sup>23</sup> Missinne S. Avalosse H. Luyten S. (2019). *Iedereen even gezond in brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid, observatorium voor gezondheid en welzijn in Brussel.*

<sup>24</sup> Agirdag O., *Onderwijs in een gekleurde samenleving* (2020)

<sup>25</sup> Statbel: <https://www.steunpuntwerk.be/node/2899>

mannen met een Franstalige naam<sup>26</sup> Het onderzoek bevatte ook een mystery calling naar makelaars. Daaruit blijkt dat ongeveer 1 op 3 van de makelaars actief in BHG ingaat op de vraag om etnische minderheden en personen met een sociale uitkering te discrimineren. Makelaars discrimineren het meest bij dure huurwoningen in gemeenten met relatief weinig etnische minderheden. Op die manier werken ze segregatie actief mee in de hand. (Verhaeghe, P-P. 2017)

- Wat de het Nederlandstalig werkveld betreft, wordt diversiteit van de Brusselse samenleving binnen de VGC als de organisaties uit haar netwerk en gesubsidieerde organisaties onvoldoende weerspiegeld – zowel in aanbod als personeelsbestand. Dat heeft – ondanks de vele inspanningen die vandaag worden geleverd op vlak van interculturalisering en cultuursensitief werken – nog steeds impact op de dienst- en hulpverlening en het bereiken van specifieke groepen. Onder andere hierdoor, maar ook door hun eigen precaire situatie, worden heel wat mensen nog niet bereikt – zeker niet door reguliere organisaties. Veel mensen met buitenlandse herkomst hebben geen of een zeer beperkt netwerk, leven grotendeels onder de radar en hebben beperkt toegang tot reguliere informatiekanalen. Het gaat hier zeker niet uitsluitend over mensen zonder wettig verblijf: ook voor mensen die wel een wettig verblijf vinden, is het soms moeilijk om hun weg te vinden midden in het kluwen van de vele lagen, structuren, instellingen en regels.

De VGC telt 15,6% personeelsleden van ‘allochtone herkomst’. Het gaat om 9,5% medewerkers op D-niveau, 4,5% op C-niveau en slechts 1% op niveau B en 0,7% op niveau A. Van het personeel met VGC-statuuut woont 41,4% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Van het onderwijspersoneel slechts 7,5%. (Management & Operationeel Plan, directie personeel en HRM, 2020-2026)

De globale cijfers voor het Brussels Gewest verhullen daarenboven grote **sociaal-ruimtelijke verschillen** op het grondgebied<sup>27</sup>. Brusselse wijken en gemeenten zijn erg ongelijk op het vlak van armoede. De in armoede en bestaansonzekerheid levende bewoners concentreren zich vooral in de “arme sikkel”, niet toevallig de gemeenten die “aankomstwijken” zijn en het grootste aantal percentage mensen met buitenlandse herkomst huisvesten. Ook de werkloosheidsgraad verschilt sterk van gemeente tot gemeente: het hoogste cijfer wordt genoteerd in Sint-Jans-Molenbeek (23%) en het laagste in Sint-Pieters-Woluwe (8%). Idem voor het percentage leerlingen met een schoolachterstand, met als trieste koploper Sint-Joost-ten-node (33%) en opnieuw Sint-Pieters-Woluwe als “beste” van de klas (9%).

## ▪ SOCIALE SAMENHANG

De resultaten uit de Survey Samenleven in Diversiteit (2018) geven een beeld over de toestand en de attitude van burgers tegenover sociale cohesie en diversiteit in Vlaanderen. Als er gekeken wordt naar de diversiteit van de sociale contacten in de buurt kan er worden vastgesteld dat meer dan de helft van de respondenten (waaronder personen met een

---

<sup>26</sup> Verhaeghe, P.P. (2017). *Juridische praktijktesten naar discriminatie op de private huurwoningmarkt in Gent: de proactieve fase. Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent.*

<sup>27</sup> Welzijnsbarometer 2020

Marokkaanse herkomst, Turkse, Poolse, Roemeense herkomst en Congolese herkomst) minstens 1 keer per week praat met personen van Belgische afkomst.

Hoe jonger en hoe meer verstedelijkt de omgeving, hoe groter het aandeel dat aangaf minstens 1 keer per week in contact te komen met een iemand van een andere herkomstgroep uit de buurt. Deze trend is er ook bij de gewenste diversiteit van sociale contacten, hoe jonger hoe vaker de wens om personen van een buitenlandse herkomstgroep te ontmoeten. Tussen de individuen met een buitenlandse herkomst kan er ook een verschil vastgesteld worden. Het aantal personen met een buitenlandse herkomst geboren in België die iemand van een andere herkomstgroep willen leren kennen, ligt lager dan het aantal personen met een buitenlandse herkomst geboren buiten België. Onder de indicator 'Houding tegenover diversiteit' wordt de stelling 'De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving.' vaker als positief ervaren door individuen jonger dan 30 en personen van een buitenlandse herkomst geboren in België. Voor de indicator verbondenheid met een andere groep dan de Belgen, Vlamingen, de inwoners van de eigen stad of gemeente of personen van de eigen herkomstgroep gaf de meerderheid aan zich niet verbonden te voelen met een andere groep dan opgesomd. 1 op de 10 geeft zich aan met iedereen verbonden te voelen.

In het huidige tijdperk waarin er sprake is van toenemende individualisering en sociale differentiatie is het belangrijk om segregatie op basis van uitsluiting in alle vormen te bestrijden. Sociale cohesie is een essentieel element om van de samenleving een inclusieve te kunnen maken.

Sociale cohesie kan verkregen worden door **solidariteit tussen burgers onderling, het delen van middelen vanuit een gevoel van lotsverbondenheid en groepsloyaliteit**. Er zijn verschillende klassieke bronnen van solidariteit: interdependentie door de doorgedreven, gedeelde normen en waarden, strijd tegen sociale uitsluiting en ontmoeting (Debruyne P., Van Bouckhaute B., Schuermans N. & Oosterlynck S., 2015).<sup>28</sup>

## ▪ DIVERSE SPELERS

Onderzoek<sup>29</sup> toont aan dat klassieke middenveldorganisaties achterop hinken als het over diversiteit gaat. Het middenveld erkent de problematiek wel op het niveau van discours, maar tast vaak in het duister als het aankomt op concrete maatregelen en praktijken die diversiteit kunnen ontsluiten.

Uit ander onderzoek blijkt dat de knelpunten zich op vier niveaus situeren: het personeel van middenveldorganisaties is weinig divers, ook de Raden van Bestuur en Algemene Vergaderingen van middenveldorganisaties zijn vaak weinig divers, vrijwilligers zijn doorgaans meer divers van achtergrond dan betaalde krachten binnen het middenveld en de effectieve

---

<sup>28</sup> Debruyne, P., Van Bouckhaute B., Schuermans, N., & Oosterlynck, S. (2015). *Solidariteit in diversiteit: via theoretische kernconcepten en beleidsdocumenten naar een operationeel kader*. Geraadpleegd van [http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/scan\\_beleidsdocumenten.pdf](http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/scan_beleidsdocumenten.pdf)

<sup>29</sup> Swerts T, Hertogen E., Oosterlynck S. (2017) *Diversiteit en politisering: een kritische agenda voor het middenveld* <https://www.middenveldinnovatie.be/publicaties/4-diversiteit-en-politisering-een-kritische-agenda-voor-het-middenveld>



achterban valt niet altijd samen met de diverse doelgroep die middenveldorganisaties aspireren te bereiken (Swerts, Hertogen & Oosterlynck, 2017).

Het etnisch-cultureel middenveld van de 21<sup>ste</sup> eeuw wordt vervolgens gekenmerkt door globalisering, diversifiëring en verjonging. Maatschappelijke tendensen eigen aan de groeiende superdiversiteit zorgen voor nieuwe dynamische ontwikkelingen. Zowel reeds bestaande verenigingen van etnisch-culturele minderheden als nieuwe spelers spelen hierop in. De opkomst van het internet en sociale media zorgen voor globalisering, razendsnelle lokale, regionale, nationale en internationale contacten, uitwisselingen en netwerken. Denk maar aan de vertakkingen van de BLM- beweging die ook in ons land snel ontstonden. Of aan het succes van bewegingen als #allemaalvanbelang.

Ook ontstaan dynamieken vanuit een jongere generatie, die niet noodzakelijk aansluiting vinden bij de reeds bestaande verenigingen van etnisch-culturele minderheden. Ze zoeken eerder verbinding bij gelijkgezinden wereldwijd of dichterbij huis. Vele jongeren met een buitenlandse herkomst, vaak van de tweede generatie nemen ook het heft in eigen handen. Ze zoeken naar oplossingen, die voor hen werken. Het gaat om een groeiend aantal studentenverenigingen van jongeren met een buitenlandse herkomst, die hier geboren zijn, grassroots-initiatieven en burgerinitiatieven. De thematieken, die zij aanraken verschillen al dan niet met het reeds gekende etnisch-cultureel middenveld. Doelstellingen zijn safe spaces creëren, eigen (meervoudige) identiteit zichtbaar maken, ondersteunen van kwetsbare groepen in België en daarbuiten, de brug slaan naar andere initiatieven, cultuurbeleving, werken rond inclusie, gelijke kansen creëren, netwerken vergroten, beeldvorming, rolmodellen zichtbaar maken, dekolonisering, een eigen nieuwe stem laten horen. Ook zij werken vaak transnationaal of halen inspiratie wereldwijd.

## ▪ COVID-19

### ▪ Gezondheid

70% oversterfte bij de groep met een ‘sub-Saharaans-Afrikaanse’ achtergrond tijdens de eerste pandemiegolf, tegenover 7% bij de autochtone groep. Recent VUB-onderzoek<sup>30</sup> toont aan dat de sterftecijfers tijdens de eerste coronagolf significant hoger lagen bij mensen met een buitenlandse herkomst.

### ▪ Werk

Van de werkenden geboren buiten de EU verloor maar liefst 29% zijn werk – tijdelijk of permanent – tijdens de voorbije crisis. Dit is dubbel zoveel als bij de werknemers van Belgische origine. (SERV, 2020).

Mensen met een buitenlandse herkomst zijn oververtegenwoordigd in welbepaalde essentiële en/of frontlinie beroepssectoren, zoals de brede zorgsector, retail en

---

<sup>30</sup> Vanthomme K., Gadeynea S., Lusyne P., Vandenheede H. (2021), *A population-based study on mortality among Belgian immigrants during the first COVID-19 wave in Belgium. Can demographic and socio-economic indicators explain differential mortality?*, SSM – Population Health

poetsdiensten waar telewerk geen optie is. Ze zijn ook vaker aan de slag in de zwaarst getroffen sectoren: de horeca, de bouw, de verkoop. Hun situatie in deze beroepssectoren gaat vaak gepaard met preciaire contracten. Zo zitten ze vaker in een deeltijds statuut, met een tijdelijk, IBO-, interim- of zelfs dagcontract. Mensen met een buitenlandse herkomst zijn dus de eerste getroffen bij tijdelijke werkloosheid en herstructureringen.

- **Huisvesting**

Mensen met een buitenlandse herkomst wonen vandaag vooral nog in stedelijke omgevingen in de meer geconcentreerde wijken<sup>31</sup>. Bovendien zijn ze kleiner behuist (kleine studio's appartementen, geen afzonderlijke kamers). Een praktijktest toonde ook aan dat in de lockdown de discriminatiegraad van personen van Marokkaanse origine bijna verdubbelde (Verhaeghe P.-P. Ghekiere A., 2020).

- **Digitalisering**

Digitalisering biedt kansen om te differentiëren. Het opent wegen naar maatwerk en zorgt voor talloze opportuniteiten, die voordien niet voor mogelijk werden gehouden. De snel-doorgevoerde digitalisering creëerde kansen om tijdens crisistijden het leven van vele mensen leefbaar te houden. Voor wie niet mee is met de digitale wereld, heeft het pijnlijk blootgelegd dat hun deelname aan de samenleving belemmert wordt, zo ook hun toegang tot rechten<sup>32</sup>. Digitalisering van vele eerstelijnsdiensten als gevolg van Covid-19 scherpt de ongelijkheden aan.

- **Racisme en discriminatie**

De impact van Covid-19 op racisme en discriminatie is ook een belangrijk aspect in dit verhaal. De cijfers van het voorbije jaar, vrijgegeven door UNIA<sup>33</sup>, tonen een belangrijke stijging van het aantal meldingen en/ of klachten te maken met racisme en discriminatie.

---

<sup>31</sup> Statbel, Nieuwe statistiek over diversiteit naar herkomst in België, 13/1/2021.

<sup>32</sup> Barometer Digitale inclusie, KBS, 2020

<sup>33</sup> COVID-19, een test voor de mensenrechten, Unia, 2020

## LITERATUURLIJST

Agirdag O. (2020) Onderwijs in een gekleurde samenleving (2020).

Baert, S., Cockx, B., Gheyle, N. & Vandamme, C. (2013). Do Employers Discriminate Less If Vacancies Are Difficult to Fill? Evidence from a Field Experiment. IZA Discussion Paper Series 7145. Aanvaard voor publicatie in Industrial and Labor Relations Review.

Barometer Digitale inclusie, KBS, (2020).

Bourabain D., Verhaeghe P.-P., Stevens P., (2020). Schools of choice or schools' choice? Intersectional correspondence testing on ethnic and class discrimination in the enrolment procedure to Flemish kindergarten, VUB.

Bourabain D. (2017) "Kunt u mij helpen?" Intersectionele praktijktesten naar alledaagse discriminatie in kledingwinkels, VUB.

Beheersovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse radio -en televisie-omroeporganisatie 2022-2025, VRT.

Berdai-Chaouni S. (2020) Is iedereen welkom? Onderzoeksrapport van het leertraject cultuursensitieve zorg in de residentiële ouderenzorg.

Brooc: Brussel ontcijferd. Brussels studies Institute

Cijferrapport Corona impact op het sociaal -economisch weefsel voorlopige analyse: rode draden, scheuren, knopen en leerstof, (2020) SERV.

COVID-19, een test voor de mensenrechten, Unia, (2020).

Debruyne, P., Van Bouckhaute, B., Schuermans, N., & Oosterlynck, S. (2015). Solidariteit in diversiteit: via theoretische kernconcepten en beleidsdocumenten naar een operationeel kader. Geraadpleegd van [http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/scan\\_beleidsdocumenten.pdf](http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/scan_beleidsdocumenten.pdf).

Diversiteitsbarometer onderwijs (2018), Unia

Duquet, N. Glorieux I., Laurijssen, I. en Dorsselaer Y., (2006). Wit krijgt schrijft beter. Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld, Antwerpen/ Apeldoorn, Garant.

Franck E. & Nicaise I., Ongelijkheden in het Vlaamse onderwijssysteem: verbetering in zicht? Een vergelijking tussen PISA 2003 en 2015 Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Geldof D. (2013). Superdiversiteit.

Heylen, K. (2019). Doelgroepen sociale huur en specifieke segmenten op de woningmarkt. Leuven: Steunpunt Wonen.

Lafleur J.M., Marfouk A., Fadil N. (2018). Migratie in België in 21 vragen en antwoorden, KU Leuven.

Management en operationeel plan 2020-2026 Directie Personeel & HRM, VGC.

Migratie in cijfers en in rechten (2020). Myria.

Missinne S. Avalosse H. Luyten S. (2019). Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid, observatorium voor gezondheid en welzijn in Brussel.

Procrustesonderzoek (2017). VUB.

Rinschbergh F., Swyngedouw E., Vlegels J. (2018). Werk en diversiteit in de culturele en creatieve industrie van Brussel

Roevens E., Pleysier S., Vanderfaeillie J. (2012). Evaluatie van de Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA's) in de Bijzondere Jeugdbijstand, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Samenleven in diversiteit, Survey (2017). Vlaamse overheid.

Spaas N. (2015). Dienstencheques: Subsidiëren om te discrimineren?, Minderhedenforum.

Socio-economische monitoring 2019 en bijlagen (publicatiejaar 2020). FOD WASO, Unia.

Statbel: <https://www.steunpuntwerk.be/node/2899>

Statbel, Nieuwe statistiek over diversiteit naar herkomst in België, 13/1/2021

Swerts T, Hertogen E., Oosterlynck S. (2017). Diversiteit en politisering: een kritische agenda voor het middenveld.

Teppers E; , Scheppers W. , Vanregenmortsel T. (2019). Het gebruik en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan " jaar in het Vlaams gewest, Steunpunt Welzijn, gezondheid en gezin.

Textgain (2021)

Vanclooster S, Vanderhaegen J., Bruffaerts R, Hermans K., Van Oudenhove C., (2013). Inschatting aan de behoefte aan Gestelijke gezondheidszorg, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Van Ongevalle J., Vermeersch L., Braeye, S. Van Den Daele K., Scheerens D., De Cuyper P., (2020). Actief en gedeeld burgerschap, Monitoring en evaluatie van zes lokale AMIF-projecten die inzetten op burgerschap van en voor personen van buitenlandse herkomst, HIVA, KULeuven.

Van Roy, K., Vyncke, V., Piccardi, C. De Maesschalck, S., & Willems, S. (2018). Diversiteit in gezondheid en gezondheidszorggebruik: analyse van de data uit de Belgische gezondheidsenquête. Gent: Universiteit Gent.

Vanthomme K., Gadeynea S. , Lusyne P. , Vandenheede H. (2021) , A population-based study on mortality among Belgian immigrants during the first COVID-19 wave in Belgium. Can demographic and socioeconomic indicators explain differential mortality?, SSM – Population Health.

Vlaamse armoedemonitor (2017).

Vlaamse migratie -en integratiemonitor (2018).

Vlaams regulator Media, <https://www.vlaamseregulatormedia.be/en/node/63471>.

Verhaeghe, P.P. (2017). Juridische praktijktesten naar discriminatie op de private huurwoningmarkt in Gent: de proactieve fase. Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent.

Verhaeghe P.P. (2018). Discriminatie door makelaars op de huurwoningmarkt van Antwerpen: de nulmeting, VUB.

Verhaeghe, P.P, (2020). More rental discrimination because of Covid-19, European Societies.

Welzijnsbarometer 2020.